

Дністрян Д. С.
студентка

Ужгородського національного університету

Ерфан Є. А.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри міжнародних економічних відносин
Ужгородського національного університету

Dnistrian Diana

Student

Uzhhorod National University

Erfan Eva

PhD in Economics,

Associate Professor of the Department of International Economic Relations
Uzhhorod National University

ПРІОРИТЕТИ ТОРГОВЕЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З ЄС

Анотація. У статті аналізуються пріоритети торговельного співробітництва України з ЄС, досліджено сучасний стан та тенденції розвитку торговельного співробітництва України з ЄС в сучасних умовах розвитку світо господарських процесів. В сучасних умовах розвитку глобалізації та інтеграції світової економіки Україна як велика європейська держава з високим економічним потенціалом не може залишитися осторонь світових процесів. Відповідно, входження України до світової економічної спільноти являється досить вагомим пріоритетом розбудови нашої держави. Відносини з Європейським Союзом набувають для України особливого значення при визначенні власних перспектив і резервів для підвищення рівня міжнародних торговельних контактів та рівня конкурентоздатності вітчизняної економіки на світовому ринку. Співпраця з Європейським Союзом дає неоціненний результат, який є очевидним. Це і доступ до світових ринків, інформаційних технологій, і розширення участі у міжнародних інвестиційних процесах, і освітні програми допомоги, вдосконалення транспортних та телекомунікаційних систем. На сьогодні ЄС – найважливіше джерело інвестицій, що приносять в економіку не лише фінансові ресурси, а й міжнародний досвід корпоративного управління, спонукають компанії до впровадження міжнародних стандартів якості, обліку тощо. Нині ЄС є найбільшим торговельним партнером України, на який припадає майже третина загального національного зовнішньоекономічного товарообігу. Розширення доступу до зовнішніх ринків ЄС компенсує для товаровиробників негативні наслідки різкого спаду купівельної спроможності всередині країни, а в майбутньому розширення експорту українських товарів на західноєвропейський ринок може стати одним із головних факторів прискореного росту валового внутрішнього продукту у нашій державі.

Ключові слова: зовнішньоторговельний оборот, експорт/імпорт товарів та послуг, торговельні партнери, зовнішня торгівля, торговельне співробітництво.

Вступ і постановка проблеми. Умови глобального ринкового середовища диктують необхідність активізації співробітництва України з ЄС як одного з ефективних способів підвищення конкурентоспроможності економіки країни і подальшого її розвитку на інтенсивній основі. Шлях асоційованого члена ЄС, яким нині рухається Україна, означає можливість пришвидшення модернізаційних зрушень в економіці на засадах подальшого розвитку конкурентних переваг і використання потенціалу ЄС як прискорювача економічного зростання

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання зовнішньоекономічних зв'язків України та Європейського союзу досліджували такі науковці, як Дідковська Б. В., Дугинець Г. В., Кістерський Л. Л., Ключевська А. М., Литвиненко Н. П., Мокій А. І., Макогон Ю. В., Нікіфорова В. А., Орехова Т. В., Полякова Ю. В., Присяжнюк Ю. В., Склярська О. І., Хаджинов І. В., Яремко Л. А. та інші. Проте є низка питань та проблем, які ще не повною мірою вивчені, досліджені й узагальнені.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження пріоритетів торговельного співробітництва України з країнами Європейського союзу в сучасних умовах.

Результати дослідження. Сьогодні до найбільш пріоритетних напрямків розвитку економіки нашої країни належать прискорення розвитку зовнішньоекономічної діяльності, розвиток взаємовигідних партнерських від-

носин з зарубіжними партнерами, який має базуватися на основі збільшення рівня експортного потенціалу.

Європейський Союз є головним торговельним партнером України. За результатами 2020 року питома вага торгівлі товарами та послугами з ЄС склала 40,7% від загального обсягу торгівлі України (за результатами січня-березня 2021 р. – 40,0%).

За підсумком 2020 р. вартісні обсяги зовнішньої торгівлі товарами України скоротилися на 6,4% у порівнянні з 2019 р. Переважно скорочення відбулося через зменшення імпорту товарів на 10,3%, в той час як їх експорт скоротився на 1,7%.

Таким чином зниження обсягів зовнішньої торгівлі України знаходиться на кращому рівні, ніж прогнозоване СОТ скорочення обсягів світової торгівлі за підсумками 2020 р.

Як і загалом у світі, основне скорочення протягом 2020 р. відбулось у квітні та травні, коли товарообіг порівняно з аналогічними місяцями 2019 р. скоротився на 17,4 % та 27,3 %.

Дана динаміка спостерігалася і по щомісячному обсягу товарообігу, який у травні знизився до 6.9 млрд дол. США, після чого демонстрував стабільне зростання до 10.7 млрд дол. США у грудні (рис. 1) [1].

Певною мірою скорочення вартісних обсягів торгівлі відбулось через переважачу тенденцію до зниження цін на основні товари зовнішньої торгівлі України, адже

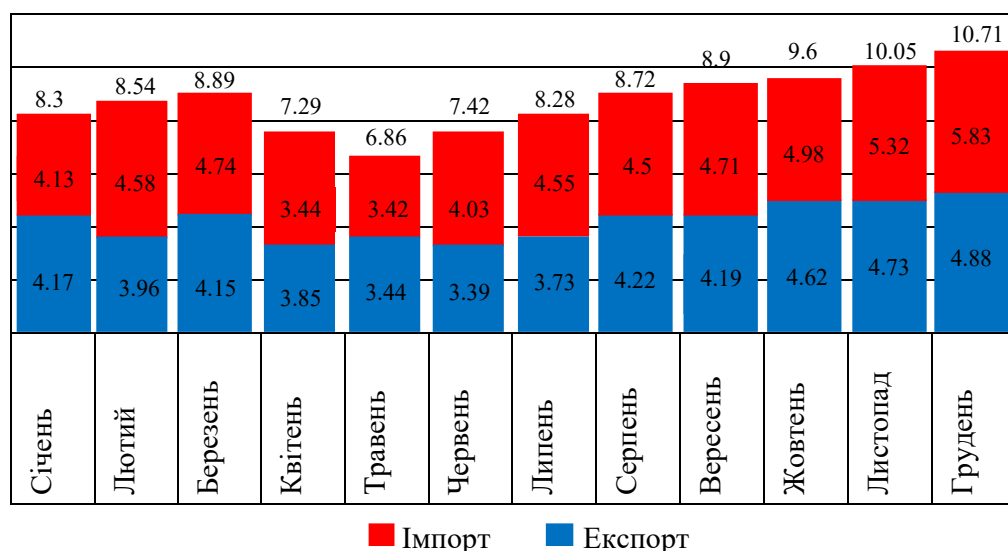

Рис. 1. Товарообіг України у 2020 р.

Джерело: [1]

фізичні обсяги за підсумками 2020 р. скоротились майже на 4.7%. До скорочення більш ніж у два рази негативного показника сальдо призвели більш високі темпи зниження імпорту товарів, аніж експорту. За підсумками 2019 року негативне сальдо становило 10.4 млрд дол. США, а за підсумками аналогічного періоду 2020 року воно скоротилось до 5 млрд дол. США. Окрім цього, коефіцієнт покриття експортом імпорту зріс з 0,83 у 2019 р. до 0,91 за підсумками 2020 року.

Обсяги експорту до ЄС у звітному періоді збільшилися на 14,3% (або на 2 874,4 млн дол. США) та склали в 23 032,0 млн дол. США. Питома вага експорту товарів та послуг до країн ЄС склала 40,3% від загального обсягу експорту товарів та послуг України.

Також, відбулося збільшення обсягів імпорту з ЄС у грошовому вимірі на 12,7% (або на 2 954,9 млн дол. США) що склало в обсязі 26 285,1 млн дол. США. Питома вага імпорту з країн ЄС за згаданий період склала 41,8% від загального обсягу імпорту в Україну.

У двосторонній торгівлі між Україною та ЄС за 2018 рік сальдо склалося негативним (-3 253,1 млн дол. США) та збільшилося у порівнянні з аналогічним періодом 2017 р. на 80,5 млн дол. США (Табл. 1) [2].

Основними торговельними партнерами України загалом є: Німеччина (18,1%), Польща (14,7%), Італія (9,8%), Угорщина (6,1%), Нідерланди (5,5%), Велика Британія (5,1%), Франція (4,6%).

До основних країн-імпортерів можна віднести (український експорт): Польщу (14,9%), Італію (11,9%), Німеччину (11,3%), Нідерланди (7,8%), Угорщину (7,4%), Іспанію (6,2%), Велику Британію (4,9%). Основні країни-експортери (український імпорт): Німеччина (24,2%), Польща (14,5%), Італія (7,9%), Франція (6,1%), Велика Британія (5,3%), Угорщина (5,0%), Чехія (4,1%), Нідерланди (3,5%).

Географічну структуру зовнішньої торгівлі товарами та послугами України можна побачити на рис. 2.

Скорочення експорту за підсумками 2020 р. значною мірою було сформоване меншими надходженнями від експорту металів та виробів з них. Так, поставки товарів цієї групи скоротилися на 1,2 млрд дол. США, що було на 11,7% нижче від показника попереднього року. Також скоротився експорт паливно-енергетичних товарів (на 307 млн дол. США або на 35,6%) і машин, устаткування та транспорту (на 98 млн дол. США або на 1,8%).

Таблиця 1

**Зовнішня торгівля товарами та послугами України з країнами світу,
в тому числі з Європейським Союзом**

	2017 рік	2018 рік	2018/2017	
			млн. дол.	%
ЗТО всього по Україні	107 660,1	120 062,9	12 402,8	111,5
у т.ч. ЗТО з ЄС	43 487,8	49 317,1	5 829,3	113,4
Питома вага у загальному обсязі	40,4%	41,1%		
Експорт всього з України	52 579,5	57 118,4	4 538,9	108,6
у т.ч. експорт до ЄС	20 157,6	23 032,0	2 874,4	114,3
Питома вага у загальному обсязі	38,3%	40,3%		
Імпорт всього до України	55 080,6	62 944,5	7 863,9	114,3
у т.ч. імпорт з ЄС	23 330,2	26 285,1	2 954,9	112,7
Питома вага у загальному обсязі	42,4%	41,8%		
Сальдо всього по Україні	-2 501,1	-5 826,1	-3 325,0	
у т.ч. з ЄС	-3 172,6	-3 253,1	-80,5	

Джерело: [2]

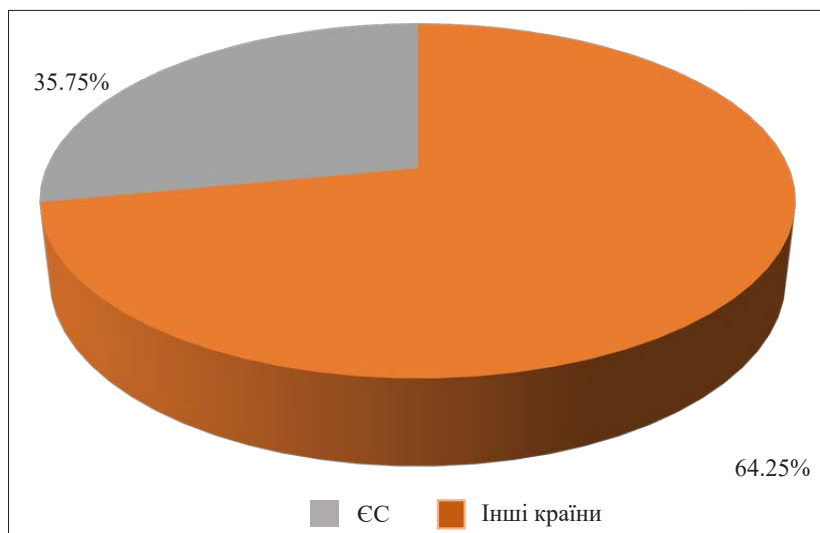

Рис. 2. Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами та послугами України

Джерело: [4]

З іншої сторони відбулось зростання експорту мінеральних продуктів на 772 млн дол. США, або на 19,3%. Також зріс експорт продовольчих товарів та сільськогосподарської продукції на 49 млн дол. США або на 0,2%. Попри незначне зростання, частка цього сектору у товарній структурі експорту зросла більш суттєво [3].

Якщо за підсумками 2019 р. частка продовольчих товарів та сільськогосподарської продукції в товарній структурі становила 44,2%, то за підсумками 2020 р. вона зросла до 45,1%. Водночас за вказаний період частка металів та виробів з них скоротилась з 20,5% до 18,4%.

На ці дві товарні групи припадає майже дві третини від загального експорту товарів з України (рис. 3).

За 2021 рік порівняно з 2020 роком імпорт товарів збільшився на 34%, до 72,82 мільярда доларів, експорт – на 38,4%, до 68,09 мільярда доларів. Про це повідомляє Державна служба статистики.

Сальдо зовнішньої торгівлі товарами було від’ємним і становило 4,728 млрд дол. За 2020 рік цей показник також був негативним і становив 5,144 млрд дол. Зовнішньоторговельні операції у 2021 році проводились із партнерами із 235 країни світу.

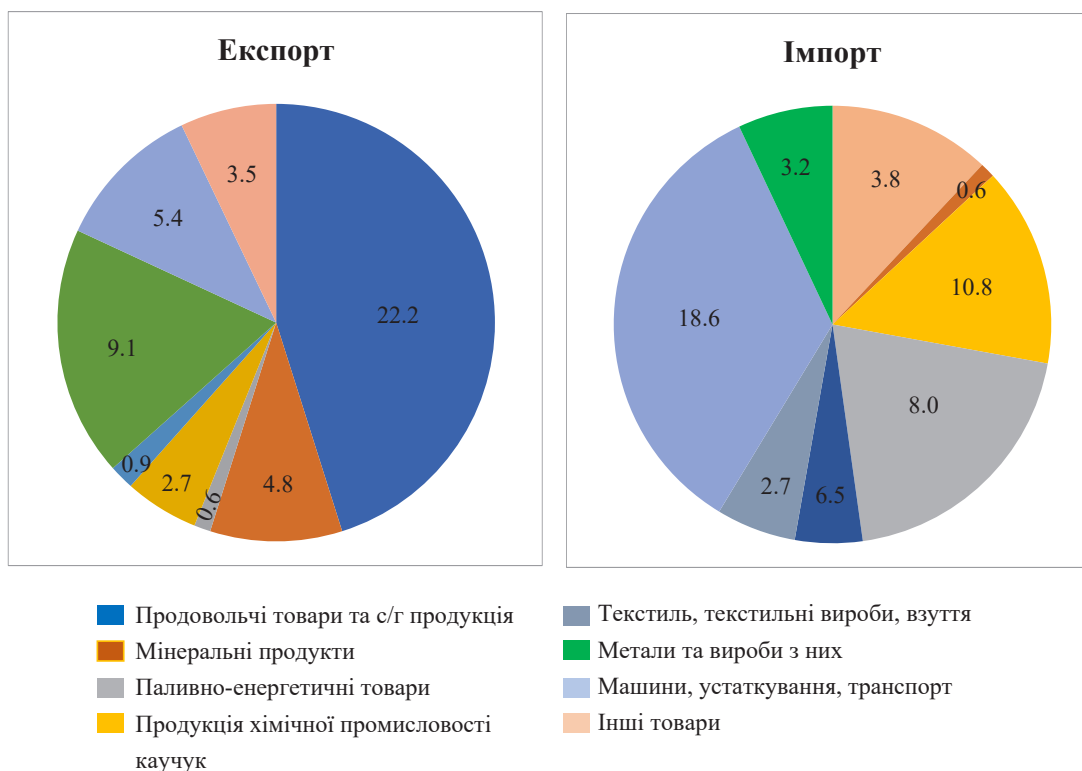

Рис. 3 Товарна структура зовнішньої торгівлі України у 2020 р., млрд дол. США

Джерело: [4]

Найбільше товарів за минулий рік Україна експортувала до Китаю (на 8 млрд дол.; на 12,7% більше, ніж за 2020 рік), Польщі (на 5,23 млрд дол.; на 59,7% більше) та Туреччини (на 4,14 млрд дол.; на 70,0% більше).

Більш за все у 2021 році Україна продала на зовнішніх ринках чорних металів (на 13,95 млрд дол.; на 81,4% більше, ніж за 2020 рік); зернових (на 12,34 млрд дол.; на 31,2% більше); жирів та олій тваринного або рослинного походження (на 7,04 млрд дол.; на 22,5% більше). Найбільше товарів за 2021 рік Україна імпортувала з Китаю (на 10,97 млрд дол.; на 31,9% більше, ніж за 2020 рік); Німеччини (на 6,28 млрд дол.; на 17,7% більше). Основними товарними позиціями українського імпорту у 2021 році були: палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки (на 14,33 млрд дол.; на 79,5% більше, ніж за 2020 рік), машини, обладнання та механізми (на 14,20 млрд дол.; на 22,9% більше), продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості (на 9,74 млрд дол.; на 32,8% більше) [4].

До основних товарних груп українського експорту до країн ЄС належать (табл. 2): чорні метали, електричні машини та устаткування, зернові культури, руди, шлаки та зола, насіння та плоди олійних рослин, жири та олії тваринного або рослинного походження, деревина і вироби з деревини, енергетичні матеріали, нафта та продукти її переробки [5].

До основних товарних груп українського імпорту з країн ЄС належать (Табл. 3): котли, машини, апарати і механічні пристрої, енергетичні матеріали, нафта і продукти її перегонки, наземні транспортні засоби, окрім

залізничних, електричні машини і устаткування, фармацевтична продукція.

Потрібно відмітити, що у товарній структурі зберігаються тенденції до експорту Україною переважно сировинних та базових товарів та імпорту з Європейського Союзу промислової, машинобудівної, а також хімічної продукції з більшою часткою доданої вартості. Відповідно, основним завданням українських експортерів є збереження на ринках країн ЄС частки української продукції металургійної та металообробної промисловості [6].

Зростання експорту послуг з України до ЄС було вищим у порівнянні зі зростанням експорту до інших країн. Експорт послуг з України до ЄС почав зростати у 2016 році й протягом наступних 4 років зростав в середньому на 13,2% в рік – загалом на 52,6%. Зростання експорту послуг до решти країн світу за цей період було в середньому на рівні 15,9% в рік.

ЄС став основним торговельним партнером України щодо експорту та імпорту послуг. До основних напрямів українського експорту послуг серед країн ЄС належать Німеччина, Велика Британія, Польща, Кіпр та Нідерланди. Сьогодні спостерігається тенденція до поступового зростання частки ЄС в експорті послуг України. Частка ЄС у загальному експорті послуг Україною в середньому складала 33,4% у 2018–2020 роках.

Найбільше зростання експорту відбулося в таких секторах послуг, як послуги у сфері телекомунікацій, комп'ютерні та інформаційні послуги, послуги з переробки матеріальних ресурсів та послуги з будівництва. Крім того, значне зростання було зафіксоване для окре-

Таблиця 2

Основні товарні групи українського експорту до країн ЄС

Назва (товарна група УКТЗЕД)	Обсяги експорту (млн дол. США)		2018/2017, %	Частка у торгівлі з ЄС, %	
	2017 р.	2018 р.		2017 р.	2018 р.
Чорні метали (72)	3 191,4	3 715,3	116,4	18,2	18,4
Електричні машини і устаткування (85)	2 043,2	2 371,5	116,1	11,7	11,8
Зернові культури (10)	1 709,3	2 223,1	130,1	9,7	11,0
Руди, шлаки та зола (26)	1 544,9	1 818,2	117,7	8,8	9,0
Насіння та плоди олійних рослин (12)	1 095,2	1 163,5	106,2	6,2	5,8
Жири та олії тваринного або рослинного походження (15)	1 475,7	1 143,8	77,5	8,4	5,7
Деревина і вироби з деревини (44)	834,2	1 042,9	125,0	4,8	5,2
Енергетичні матеріали; нафта та продукти її перегонки (27)	531,4	655,6	123,4	3,0	3,3

Джерело: [5]

Таблиця 3

Основні товарні групи українського імпорту з країн ЄС

Назва (товарна група УКТЗЕД)	Обсяги імпорту (млн дол. США)		2018/2017, %	Частка у торгівлі з ЄС, %	
	2017 р.	2018 р.		2017 р.	2018 р.
Котли, машини, апарати і механічні пристрої (84)	2 962,1	3 225,2	108,9	14,2	13,9
Енергетичні матеріали; нафта та продукти її перегонки (27)	3 042,9	3 175,8	104,4	14,6	13,7
Наземні транспортні засоби, крім залізничних (87)	2 172,3	2 226,9	102,5	10,4	9,6
Електричні машини і устаткування (85)	1 573,0	1 909,3	121,4	7,6	8,2
Фармацевтична продукція (30)	1 291,7	1 418,7	109,8	6,2	6,1
Полімерні матеріали, пластмаси (39)	1 275,2	1 387,1	108,8	6,1	6,0
Інші продукти хімічної промисловості (38)	832,6	858,8	103,2	4,0	3,7
Папір та картон (48)	558,6	633,0	113,3	2,7	2,7

Джерело: [5]

мих ділових послуг, таких як наукові та технічні послуги, послуги, пов'язані з торгівлею та інші ділові послуги. Разом з тим, найбільше скорочення експорту до ЄС показав сектор транспортних послуг (особливо послуги залізничного та морського транспорту) [7].

Панівні позиції у структурі українського експорту послуг до ЄС зберігають чотири сектори, формуючи близько 90% усього експорту послуг до ЄС, а саме: транспортні послуги, послуги з переробки матеріальних ресурсів, послуги у сфері телекомунікацій, комп'ютерні та інформаційні послуги, а також ділові послуги. Після укладення ПВЗВТ структура експорту послуг до ЄС поступово стає більш диверсифікованою і трансформується в напрямі сучасних послуг.

За підсумками 2019 року, в результаті переорієнтації українського експорту послуг на європейський ринок, ЄС був ключовим ринком (з часткою понад 40%) для експорту таких послуг, як: автомобільні перевезення, послуги з переробки матеріальних ресурсів, послуги поштової та кур'єрської служби, послуги з будівництва, послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю, інформаційні послуги, професійні та консалтингові послуги, послуги приватним особам, культурні та рекреаційні послуги.

Отже, зростання ролі ринку ЄС відбувалося завдяки швидкому зростанню обсягів експорту відповідних послуг на ринок ЄС [8].

Висновки. Нині експортна статистика свідчить, що Україна є важливим гравцем на глобальному ринку промисловості. Однак експерти вважають, що наша держава

повинна бути експортером не лише сировини, а й продукції з високою доданою вартістю. А це – спільний виклик для українських бізнесменів та держави.

У цьому контексті основним завданням виступає створення передумов для випереджаючого виходу на ринок ЄС з продукцією з високим вмістом доданої вартості та підвищеного рівня технологічності. Важливою передумовою для цього є приєднання України до європейської системи сертифікації та визнання відповідності промислових виробів – АСАА.

Підписання Угоди АСАА – Угоди про оцінку відповідності та прийнятність промислових товарів – між Україною та ЄС, так званого «промислового безвізу», було визначено Урядом України як головний пріоритет і наступний крок у відносинах між Україною та ЄС.

Європейський вибір України відкриває нові перспективи співробітництва з розвинутими країнами ЄС, надає можливості економічного розвитку, зміцнення позицій України у світовій системі міжнародних відносин. Це найкращий спосіб реалізації національних інтересів [9].

В плані торгово-економічного співробітництва з країнами-членами ЄС необхідним є формування таких заходів, при яких розвиток торгівлі, розширення економічного співробітництва в галузях, що становлять взаємний інтерес, здійснюється на основі рівності, взаємної вигоди і міжнародного права. Це сприятиме створенню сприятливих умов для збільшення експорту українських товарів на ринках ЄС та забезпечить можливість збалансувати сальдо двосторонньої торгівлі.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Національного інституту стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua>
2. Зовнішня торгівля товарами. URL: https://bank.gov.ua/files/ES/Tov_y.pdf
3. Електронне видання «Українська правда» Георгій Гонгадзе. URL: <https://www.pravda.com.ua>
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>
5. Офіційний сайт Місія України при НАТО. URL: <https://nato.mfa.gov.ua/pro-ukrayinu/yevropejska-integraciya/torgoveln-ekonomichne-spivrobitnictvo>
6. Щербата Н. З. Зовнішньоекономічна політика Європейського Союзу в зонах вільної торгівлі : монографія / Волин. нац. ун-т ім. Л. Українки. Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Л. Українки, 2011. 199 с.
7. Новий курс: реформи в Україні. Національна доповідь / В.М. Гейц, А.І. Даниленко, М.Г. Жулинський, Ю.А. Левенець, Е.М. Лібанова, О.С. Онищенко; за заг. ред. В.М. Гейця. Київ : НВЦ НБУВ.
8. Світлана Таран, Павло Яворський, Юлія Павлицька, Інна Омельченко, Марина Бучко. Аналіз торгівлі послугами між Україною та ЄС в рамках ПВЗВТ. URL: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2021/11/Final-DCFTA-services-2021-11-11.pdf>
9. Шнирков О. Політика Європейського Союзу у сфері міжнародної торгівлі: особливості сучасного етапу. *Економічний часопис – XXI*. № 5. С. 28–31.

References:

1. Ofitsiyni sait Natsionalnoho instytutu stratehichnykh doslidzhen. Available at: <https://niss.gov.ua>
2. Zovnishnia torhivlia tovaramy. Available at: https://bank.gov.ua/files/ES/Tov_y.pdf
3. Elektronne vydannia "Ukrainska pravda" Heorhii Honhadze. Available at: <https://www.pravda.com.ua>
4. Ofitsiyni sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. Available at: <https://www.ukrstat.gov>
5. Ofitsiyni sait Misiia Ukrainy pry NATO. Available at: <https://nato.mfa.gov.ua/pro-ukrayinu/yevropejska-integraciya/torgoveln-ekonomichne-spivrobitnictvo>
6. Shcherbata N.Z. Zovnishnoekonomichna polityka Yevropeiskoho
7. Soiuzu v zonakh vilnoi torhivli: monohrafiia (2011) / Volyn. nats. un-t im. L. Ukrainky. Lutsk: Volyn. nats. un-t im. L. Ukrainky, 199 p.
8. Novyi kurs: reformy v Ukraini. Natsionalna dopovid / V.M. Heits, A.I. Danylenko, M.H. Zhulynskiy, Yu.A. Levenets, E.M. Libanova, O.S. Onyshchenko; za zah. red. V.M. Heitsia. Kyiv: NVTs NBUV.
9. Svitlana Taran, Pavlo Yavorskyi, Yuliia Pavytska, Inna Omelchenko, Maryna Buchko. Analiz torhivli posluhamy mizh Ukrainoiu ta YeS v ramkakh PVZVT. Available at: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2021/11/Final-DCFTA-services-2021-11-11.pdf>
10. Shnyrkov O. Polityka Yevropeiskoho Soiuzu u sferi mizhnarodnoi torhivli: osoblyvosti suchasnoho etapu. *Ekonomichnyi chasopys – XXI*, no. 5, pp. 28–31.

PRIORITIES OF UKRAINE'S TRADE COOPERATION WITH THE EU

Summary. The article analyzes the alternatives of Ukraine's trade cooperation with the EU, examines the current state and development trends of Ukraine's trade and economic cooperation with the EU in modern conditions of the development of global economic processes. In the current conditions of development of globalization and integration of the world economy, Ukraine, as a large European state with high economic potential, cannot remain aloof from world processes. Accordingly, Ukraine's entry into the world economic community is a significant priority for the development of our state. Relations with the European Union are of particular importance for Ukraine when determining its own prospects and reserves for increasing the level of international trade contacts and the level of competitiveness of the domestic economy on the world market. Cooperation with the European Union gives an invaluable result, which is obvious. These are access to world markets, information technologies, and the expansion of participation in international investment processes, and educational assistance programs, improvement of transport and telecommunication systems. Today, the EU is the most important source of investments that bring not only financial resources to the economy, but also international experience in corporate management, encouraging companies to implement international standards of quality, accounting, etc. Currently, the EU is the largest trade partner of Ukraine, which accounts for almost a third of the total national foreign trade turnover. In order to achieve the set objectives in the field of deepening trade cooperation of Ukraine with the countries of the European Union, it is necessary to intensify the negotiation processes for concluding free trade agreements between Ukraine and a number of countries of the world and separate groups of states, to carry out consistent work on the development of draft free trade agreements, holding relevant consultations and negotiations. New factors of influence that will operate in the space of the free trade zone provide for the organization of the development of an early concept of the specialization of the Ukrainian economy in the international division of labor, taking into account the trends and projected dynamics of the foreign trade balance of Ukraine (by industries, countries, individual product groups), as well as early scenarios for the optimization of foreign trade. It is appropriate to identify industries where the domestic manufacturer is able to obtain additional long-term benefits from the expansion of sales markets, or on the contrary, it may turn out to be uncompetitive at all. The European Union provides an opportunity to stimulate the trade development of Ukraine through the export of Ukrainian goods and services.

Key words: foreign trade turnover, export/import of goods and services, trade partners, foreign trade, trade cooperation.